

glemmelse ville interessere Flere end blot de tørre Genealoger. Der turde formentlig være saameget mere Anledning til at efterspore andre Linier af Slægten, som Oberstlieutenant Chr. F. F. Krabbe i Rendsborg, fraregnet Sydamerikanerne, synes at have været den sidste Mand af de gamle Krabber, og det dog vilde være sørgeligt om en saa gammel og ægte dansk Æt skulde være uddød med en forhenværende Insurgentofficer.

En fyensk Godsejer efter Enevældens Indførelse.

Bidrag til Assessor Hans Knudsens Livshistorie.

Af S. Jørgensen.

Blandt de mange borgerlig fødte Mænd, der i det 17. Aarhundredes sidste Halvdel kom i Besiddelse af Adelsgodser, indtager denne Mand en fremragende Plads. Han blev født 1630 i Viborg og var efter Farstrup¹⁾ en Søn af Knud Sadelmager. Sin Livsbane begyndte han som Skriverdreng paa Noragergaard i Durup Sogn, Gislum Herred, der dengang ejedes af Familien Sehested. Han blev her bekendt med den berømte Hannibal Sehested, i hvis Tjeneste han kom som Ridefoged. Derved fik han en god Lejlighed til at erhverve sig Formue, og han nyttede den saa godt, at Herren kom i Gjæld til Tjeneren. Dette forstyrrede dog ikke det gode Forhold, og det var heller ikke altid paa ligefrem bedragerisk Vis, den Tids Fogder samlede deres store Formuer. Sagen var, at baade Herremænd og Bønder havde det meget smaat med rede Penge, hvorfor Fogderne, naar de kunde klare Skatterne, af Bønderne blev betalte med Naturalier, der — naar Fogden benyttede Tidsforholdene ret — let kunde udbringes til en langt større Sum end hans kontante Udlæg. Et Exempel vil tydeligere end mange Ord vise dette: 1655 fæstede en Mand paa Gjelskov Gods en Gaard. Fogden, Palle Kristensen, laante ham Indfæstningssummen. 20 Sldr. 1665, da Palle søgte Manden ved Herredstinget for denne Sum, oplyste Manden, at han for denne Fordring havde gjort Palle Ægter og ydet ham Naturalier til et Beløb af ialt 138 Sldr.

¹⁾ Dagbog S. 127.

8 Sk., og dog er Bondens Regning ikke opskruet; en Ægt til Odense, der varede i 4 Dage (med Opholdet i Byen for egen Regning), satte han til 2 Sldr.; et fedt Svin satte han til 2 Rd. Dette var da nu et af de gunstige Tilfælde, thi Palle var alt længst ude af Fogedtjenesten, da han 1665 den 10. Juni søgte Bonden ved Salling Herreds Ret, hvad der gav denne Mod til at sætte sig imod yderligere »Villigheder«. Værre var det, naar Fogden i længere Tid beholdt Pladsen, thi saa længe kom Bonden ikke ud af Gjælden. For Fogderne var der ikke meget vovet ved disse Forstrækninger, thi døde Bonden, var Ridefogden selv Skifteforvalter, og det skulde gaa sært til, hvis han ikke i Bondens Bo kunde finde Dækning for sin egen Fordring.

Sportlerne vare ogsaa meget betydelige. Fogden rørte sig ikke til det mindste for Bonden, uden at dette blev godt betalt. Naar Herremanden havde lovet Bonden et Træ til Tømmer eller Brændsel, var det almindelig Praxis, at Fogden fik 1 Td. Havre eller 2 eller en lille Kvie for at udvise Træet i Skoven. Det tør vel antages, at ogsaa Bonden stod sig ved denne Forretning, eftersom Udvisningen sikkert stod i Forhold til Sportlerne, og saaledes gik det paa alle Omraader. I mange Digtninger fra den Tid er det især Ridefogden, der fremstilles i et højt ufordelagtigt Lys; den bekjendte Præst Jørgen Sorterup, i Lydersløv og Frøsløv, mente endog, at

»en ærliig Foged er at se
saa rar et Dyr paa Jorden
som Ravn, naar han findes hvid.«

Derfor maatte Bonden altid stræbe at holde gode Miner med Fogden efter samme Digters Raad:

»Hvo der vil have Herrens Gunst,
for Fogden sig skal krumme,
thi ellers er hans Flid omsonst,
han skjeldes for en Dumme.«¹⁾

Det var ogsaa i den nærmeste Tid før den svenske Krig det almindeligste, at Ridefogden tillige var Forpagter af Godset, enten fordi Ejeren savnede Lyst eller Evne til at bestyre det selv, eller fordi han havde Ophold andre Steder. Dette var saaledes Tilfældet paa Fru Kirstine Munks og hendes Børns eller Svigerbørns Godser, og vi finde her en Række Fogder: Lars Larsen i Heden, Ellen

¹⁾ Se Werlauff, Historiske Autogener til Holbergs atten første Lystspil S. 75.

Marsvins højre Haand; Henrik Olufsen, Ridefoged og Forpagter paa Lundegaard og Tybrind¹⁾); Jochum Ernst Balthazar, der førte Regimentet paa Taasinge og til sin Tid var en formaaende Mand, men som (1679) døde paa Nakkebølle, hvilken Gaard han havde forpagtet, i saa stor Fattigdom, at hans Lig maatte henstaa ubegravet i 5 Uger, hvorfor Arvingerne idømtes en Bøde af 1000 Rd. En Kjøbmand i Faaborg laante endelig Arvingerne 53 Rd. 2 Mk. til Begravelsen.

Disse Mænd lykkedes det Hans Knudsen at fortrænge hos Hannibal Sehested; han vedblev at være dennes højtbetrodte Mand og Sagfører. 1672 har han en Strid med den ovenfor nævnte Henrik Olufsen, »forrige Forpagter paa Tybrind«; og Knud Jakobsen, forrige Borgmester i Odense, Jens Eriksen Vestengaard, Amtsskriver over Odense og Rugaard Amter, Knud Urne til Julskov og Povl Corneliusen, Ammunitions-, Provisions- og Materialforvalter i Nyborg, faa 28. Febr. og 12. Septbr. s. A. kongelig Befaling at tiltræde en Kommission til at dømme H. Knudsen og H. Olufsen imellem.²⁾

Efter Hannibal Sehesteds Død vedblev Hans Knudsen at administrere Familiens Godser ved Siden af, at han drev Sagførervirksomhed i stor Stil, dog mest ved Fuldmægtige. Som saadanne kunne nævnes Byfogden Albert Friis i Bogense, Christoffer Fahrenhorst, senere Birkefoged ved Wedélsborg Birkething, Jacob Jørgensen, som nedenfor nærmere skal nævnes. 1681 kaldes han saaledes Inspektør over Grevskabet Wedelsborg, da han den 8. August køber Borreby Mølle ved Odense af Mourids v. der Teil. Denne Ejendom afhænder han igjen den 18. August s. A. til Landsdommer og Amtmand Jens Rosenkrantz. — Ved Siden af sin Stilling som Grevskabets Inspektør var han ogsaa i flere Aar selv Godsejer og det af to saa betydelige Godser som Vedtoftegaard og

¹⁾ Han var g. m. Ane Madsdatter og havde 2 Børn: Hannibal Henriksen og Ane Magdalene Henriksdatter. Efter Kaj Lykkes Fald blev der ham udlagt en Part i Hovedgaarden Flintholm. Fra sin Fogedtid paa Lundegaard fik han et herligt Skudsmaal af Bønderne, fordi han saa godt havde »salveret« dem i Krigen. Han døde i stor Fattigdom i en Lejevaaning i Bogense d. 18. August 1683 efter at have fort et meget mærkeligt og bevæget Liv. Kreditorerne fik 8 Sk. af Daleren. Han var Svoger til Borgmester Niels Thomsen, tidligere Foged hos C. Ulfeld, og hans Broder Hans Olufsen til Bellinggaard var Kjøkkenskriver hos Kongen.

²⁾ Meddelt mig af Hr. Elvius.

Krængerup. — 1679 fik han Lejlighed til at gjøre et større Godskøb paa Fyen. Enken efter den 1678 myrdede Claus Daa til Vedtoftegaard, Krængerup og fl. Godser, Sophie Amalie Lindenov, følte sig slet ikke rolig for, hvorledes den af hendes Mands Slægtninge anlagte Sag til Opklarelse af de med Mordet forbundne Omstændigheder vilde ende. Hun havde derfor under Sagens Drift tilbudt sin Mands Søster Jfr. Christence Daa Vedtoftegaard, naar hun saa selv maatte beholde det øvrige Gods. Men da der for hende indtraadte en gunstigere Vending i Sagen, blev hun anderledes til Sinds og vilde nu afhænde sine fyenske Godser. Hendes højtbetroede Raadgiver i den Tid var Jacob Jørgensen, Foged og Forpagter paa Damsbo, Qvitzauholm og flere Gaarde; han var en god Ven af Hans Knudsen, stod i Gjæld til ham og var i flere Retsager hans Fuldmægtig. Disse Forhold lade os formode, at Hans Knudsen fik Vedtoftegaard og Krængerup paa gode Vilkaar. Fru Lindenovs Skjøde til ham er udstædt den 15. November 1679, men allerede den 5. Maj 1679 havde han oprettet Kjøbekontrakt med Gehejmerraad Morten Schinkel til Søholm, hvorved han overdrager ham Godserne Vedtoftegaard og Krængerup, saaledes som de findes opførte i Madame Lindenovs Jordebog. Handelen med Schinkel blev dog ikke saa hurtig afsluttet, thi denne fik først d. 11. December 1686 Skjøde paa de nævnte Godser.

I de mellemliggende Aar ses Hans Knudsen ogsaa at have betragtet sig som Godsernes Herskab og fører i disse Aar Processer med Forskjellige, saaledes med Jomfru Christence Daa om Orte Kirkeskov og om Bondergods i samme By, hun havde fælles med Broderen. Med Admiral Bjælke havde han Strid om Kræmmerledshuset og Græsning paa Norup Hede. Denne Strid, der varede et godt Stykke ind i næste Aarhundrede, havde begge Herskaber arvet efter deres Formænd. 1664 (den 25. Maj thinglæstes Skjodet) købte Rigsadmiral Henrik Bjælke det under den øde Herregaard Frøbjærg liggende betydelige Gods i Fyen af den svenske Admiral Sten Bjælke. Dette Gods, der i rum Tid havde været ejet af den svenske Linie af Bjælkerne, og som gik under Navn af de svenske Herrers Gods, havde stadig været styret af Fogder, og der havde fundet megen Uregelmæssighed Sted ved Administrationen. Norup Mænd havde saaledes flere Aar overladt Thorben Gabrielsen til Krængerup Græsning paa Heden for 1 Td. Øl, men da de bleve bange for, at der af en Villighed skulde blive en Rettighed, nægtede de et Aar at give ham Græs; »de havde

ikke mere Græs at drikke op». Men i et Skiftebrev af 1646 efter en af Krængerups Ejere angives, at Krængerup Herskab paa Norup Hede skal have Græsning til 150 Høveder. Dette søgte Claus Daa i sin Tid at hævde, og Hans Knudsen optog det efter ham. Der faldt en Række Domme i Sagen, men naar den havde hvilet en Tid, toges den op paany. Medens Striden om Kræmmerlédshuset stod paa — det stod under Bygning i flere Aar —, afgjorde Langsted Møller Didrik Hejdensen paa en vis Maade Sagen, idet han brød Huset ned og benyttede Tømmeret.

Om dette Hus faldt der ved alle Retter en Mængde Domme, men desuagtet blev Krængerups Ejere ved at bygge paa det. 1694 havde Morten Schinkels Enke faaet det færdigt og besat med en Skræder; det blev hende da frakjendt ved Højesteret, og hun sagsøgte derfor ved Baag-Vends Herredsting d. 8. Febr. 1695 Hans Knudsen, at han, der havde solgt hende det med det øvrige Gods, burde erstatte hende sit Tab, hvortil Dommen ogsaa kjendte ham pligtig.

Den 11. Januar 1696 fik han kgl. Bevilling paa, at denne Dom maatte blive indstævnet til Paakjendelse, skjøndt det var over den i Loven for saadant fastsatte Tid.¹⁾

Grunden til, at det trak saa længe ud, inden Gehejmeraad Schinkel fik Skjøde paa Godserne, laa vel deri, at den stærkt for-gjældede Mand ikke har kunnet udrede noget af Kjøbesummen. Han var heller ikke i Stand dertil 1686, da han endelig fik Skjøde, hvorfor han pantsatte Godserne til Hans Knudsen for sin Gjæld til denne. Assessoren brugte mod Gehejmeraaden samme Fremgangsmåde, som han i sin Ridefogedtid med saa gode Resultater havde anvendt mod Bonderne. Schinkel maatte hvert Aar foruden at forrente Gjælden levere Hans Knudsen Brændsel af Skovene og græsse Kvæg for ham. Navnlig har Ydelsen af Brændsel næppe været ubetydelig, thi da Hans Knudsen paa et senere Tidspunkt sagsøger Schinkel, fordi han har forhugget de til hin pantsatte Skove, gjør Schinkels Frue, der i dennes Fraværelse svarer til Sagen, Assessoren opmærksom paa, at han maatte vide Besked med, hvorledes Sammenhængen var i denne Sag, siden det netop var ham selv, der havde faaet saa stor en Mængde Brændsel af Skovene. Gehejmeraaden vogtede sig dog ikke for at komme dybere i Gjæld til Hans Knudsen. Han laante saaledes en Gang

¹⁾ Fyenske Tegnelser. Meddelt mig af Hr. Elvius.

200 Rd. af ham til dermed at betale nogle Juveler, han havde faaet til sin Frue hos Juveller O. Karstensens Enke i Kjøbenhavn. En anden Gang fik han ham til at betale 29000 Mursten foruden en hel Del flere Smaaposter.

1690 var Gehejmerraad Schinkel i den Grad forgjældet, at han d. 24. Maj til Kancelliraad Voss's Enke, Ane Margrethe Svane, pantsætter sine sidste ubehæftede Ejendele, som var noget Løsøre og nogle Stykker Kvæg paa Hovedgaarden Scholm. Det var for en Forpligtelse, han havde paadraget sig som Kautionist for sin Svi-gerfader, Peder Carisius. Dette havde tilfølgge, at alle Schinkels Kreditorer styrtede over ham for at faa Dom for deres Tilgodehaverende. Men midt under disse Søgemaal afgik Gehejmerraad Schinkel »uformodentlig« ved Døden. Dette var vistnok ret heldigt, thi hans Enke, Anna Carisius, gjør Indtryk af at have været en dygtig og raadsnild Kvinde, der langt bedre klarede sig ud af Forlegenhederne, end Gehejmerraaden kunde have gjort. Den største og i det hele farligste Kreditor, Hans Knudsen, fik hun til at frafalde den begyndte Proces og forlige sig med hende i Mindelighed.¹⁾ Hendes Mellemværende med Hans Knudsen ordnedes vistnok saaledes, at denne fik Sandagergaard, der henved 1690 var kommen til at tilhøre Morten Schinkel, men som hvis Ejer Hans Knudsen nævnes 2 Aar senere.

Hans Knudsen, der, medens han ejede Vedtoftegaard og Krængerup, nævnes som »velædle« Hans Knudsen, havde i den Tid, der siden var forløbet, faaet sig en Titel og kaldtes nu Admiralitets-assessor, uden at jeg kan oplyse, i hvilket Aar han har erhvervet denne. Det er tvivlsomt, hvorvidt han har haft noget Embede, men af og til opholdt han sig dog i Kjøbenhavn, hvor han i »den runde Kirke« erhvervede sig en til 500 Rd. vurderet Familiebegravelse. Under et saadant Ophold i Kjøbenhavn døde et eller vistnok snarere to af hans Børn. I den runde Kirke blev ogsaa »hans Kjærestes« Lig nedsat den 21. December 1691²⁾, hun hed Kirsten Klavsdatter. Hendes Navn forekommer i Skiftet efter Kancelliraad Nicolai Windz og maa altsaa være sikkert nok, men det er ogsaa det hele, der er mig bekjendt om hende.

Han har dog ogsaa haft Bolig paa Sandagergaard. Den 12. Sept. 1693 er han fra denne Gaard mødt som Fadder ved Præsten

¹⁾ Baag Herreds Thingb. for 1691 d. 3/7.

²⁾ Trinitatis Kirkes Ligprotokol.

i Ejlby's Datters Daab.¹⁾ Man kan vel nok antage, at han vidste, hvad det førte til, naar Ejeren var borte fra sit Gods. Det kan ogsaa nok af Thingbøgerne ses, at Assessoren baade i sin Gaard og paa sit Gods førte et strengt Regimente, ligesom at han var en Mand, der ved Siden af sjælden Dygtighed og Energi besad en Hæftighed og Lidenskabelighed, der gjorde ham frygtet af Alle.

Med Præsten i Udby, Vends Herred, Hr. Jens Pedersen Bering, havde Assessor Knudsen en Strid, der blev fordærlig for Præsten, idet denne 1689 den 23. Maj blev afsat, fordi han var fremkommen med falsk Angivelse mod Hans Knudsen. Dommen lød paa, at han skulde lide paa sin Ære og Boeslod, samt rømme Landet eller gaa i Jærn paa Bremerholm.²⁾

En Gang var han bleven vred paa Præsten i Kjerte, Hr. Niels Jørgensen Sommer, om med eller uden Grund skal jeg lade være usagt, da Stridens Kjærne er mig ukjendt, men det traf sig saa uheldigt for Hr. Niels, at netop i samme Tid var en Afgift forfalden, som han skulde svare Assessoren af en Kirkejord. Udeblive med den turde han ikke og møde selv lige saa lidt. Han fik da sin Kone til at rejse til Sandagergaard. Hun tog 2 af By-mændene med sig og fremstillede sig med dem den 29. Oktober 1694 for den umilde Herre.

Paa et Bord i Kjøkkenet, hvor han gav hende Audients, op-talte hun Pengene, som hun bad ham modtage, men Assessoren foer imod hende og raabte, hvad Saten hun vilde her; han vilde ingen Penge modtage af hende; hun kunde lade sin Mand møde; det forundrede ham, at han ikke selv kom. Hun bad da den naadige Herre have ham undskyldt, thi han befandt sig ikke vel, men Assessoren modtog ikke denne Undskyldning naadigt, thi han raabte: »Havde jeg ham her, skulde han ske en Ulykke, og jeg skulde saa lappe hans Kjæber, at han aldrig før havde faaet dem saa lappede.« Da svarede Hr. Niels' Hustru: »Gud bevare mig og min Mand for en Ulykke!« »Nej,« skreg Assessoren, »Hr. Niels skal faa en evindeligen Ulykke, hvor jeg kan træffe ham, og jeg træffer ham nok en Gang.« Han brugte endnu mange flere Ord og Trusler, som Vidnerne ikke ret kunde forstaa, fordi en Pige hele Tiden stødte i en Morter. Præstekonen bad nu Mændene drages til Minde, at han ingen Kvittering vilde give hende for

¹⁾ V. Simonsen, Elvedg. Hist. 2, 21.

²⁾ Wiberg, Præstehistorie 3 B. 1233, 5.

Pengene. Han gik da ind mod hende og vilde tvinge hende til at tage Pengene med sig, truede hende med en »vindelig Ulykke«, og flere Gange opløftede han sin »Næve«, som om han vilde slaa hende i Næse og Mund. Hr. Niels lod Assessor Knudsen stævne til Herredstinget, men da Stævningmændene kom til Sandagergaard, fandt de Dørene lukkede, og ingen af de Folk, de mødte i Gaarden, turde tage mod Stævnamaalet. Paa Baag-Vends Herredsting, hvor Hr. Niels Sommer den 16. November 1694 lod føre de Thingsvidner, hvoraf ovenstaaende Fortælling er uddraget, lod Assessoren ikke møde for sig, og Sagen døde hen af sig selv, Præsten dristede sig næppe til at forfølge den videre.

Den følgende Ejer af Sandagergaard, Kancelliraad Nicolai Windz, kalder Hans Knudsen og Kirsten Klavsdatter sine Forældre, saa han var vel nok deres Søn. Derimod har Vedel Simonsen i Elvedgaards Historie 2 H. S. 25 den Oplysning, at Søndagen den 13. Januar 1695 bærer Assessor Knudsens Datter paa Sandagergaard et Barn i Ejlby Kirke. Denne Datter nævnes ikke i Skiftet og har vist været et adopteret Barn, der atter af en eller anden Grund er sat til Side. Skulde det ikke være saa, maa hun ogsaa være død og begravet i Kjøbenhavn, da hun ikke nævnes oftere i V. Simonssens Uddrag af Egnens Kirkebøger.

Sidst i Aaret 1696 blev Assessor Knudsen angrebet af den Sygdom, der bragte ham Døden. Paa Sottesengen fik han Tid nok til at lade sit foregaaende Liv med al dets Lys og Skygge drage forbi sig. Han besluttede da: »Til Taknemmeligheds Tegn, fordi Gud efter megen ustandens Møje havde sat ham i velsignet Ærestand, legerede han 500 Rd. til Bogense Skole, der skulde indestaa i Sandagergaards Hovedgaard og forrentes med 5 %, hvilken Rente skulde nydes af Vice-Rektor eller Rektor, mod at han den Dag, Uddelingen fandt Sted, skulde holde en liden Prædiken om Forfædrenes Gavmildhed og deri lade indflyde et Ord eller to om denne Gave, ikke for Forfængeligheds Skyld, men som en Opmuntring for andre til at komme Kirke, Skole og fattige i Hu. Rektor skulde derfor have 5 Rd.; de andre 20 Rd. skulde gives til fire af de fattigste og mest nødlidende Skolebørn. Sognepræsten og Sandagergaards Arving skulde fordele disse Penge.« Legatdokumentet er undertegnet den 20. November 1696 af Hans Knudsen, »hans Svoger«, Knud Landdorff, og Mag. Anders Jakobsen Cheldorff, Sognepræst i Bogense.¹⁾

¹⁾ Skiftepr. i Stiftamtsarchivet.

Den 10. Decbr. 1696 døde Hans Knudsen i sit 66de Aar, og Arvingerne fik den 15. Decbr. s. A. efter allerunderdanigst Ansøgning Bevilling paa, at Begravelsen maatte opstaa 3 Uger over den ordinære Tid.¹⁾ Jordfæstelsen foregik i Sandager Kirke den 18. Januar 1697. Biskop Kingo holdt selv Ligtalen over ham.²⁾ Liget blev dog senere ført til Kjøbenhavn og nedsat i hans Begravelse der den 20. Juni s. A.³⁾

Skiftet efter Assessor Knudsen' er ikke bevaret i Stiftamtsarchivet, men da det findes indført i alt Fald i Uddrag i Skiftet efter Windz, kunne vi deraf faa en Forestilling om den betydelige Formue, denne ualmindelige Mand havde samlet sig i en saa ugunstig Tid.

Sandagergaards Hartkorn var 50 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb., Bøndergodset 406 Tdr. 4 Skp. 3 Fdkr. 2 Alb. En Mølle sattes særskilt til 500 Rd., Kongetienden af Sollested = 12 Tdr. Hartkorn, af Vedtofte = 11 Tdr. 5 Skpr. Videre hørte til Boet: Kavslunde Kirke, Halvdelen af Asperup og Roerslev Kirketiender. I Jylland ejede han Jordegods for 5000 Rd. Derhos var der af Obligationer: Fru Mette v. der Kuhla's paa 2000 Rd., Kgl. Majestæts paa 500 Rd., Brigader Johan Rantzau's paa 315 Rd., Baron Winterfeldts paa 400 Rd., Justitsraad Retz's paa 180 Rd. og Christoffer Fahrenhorsts paa 600 Rd. Desuden var der en Fordring paa Grevskabet Wedelsborg paa 462 Rd., der dog paa Grund af Grevskabets »noksom bekendte store Gjæld og sørgelige Forfatning« betragtedes som uvis.

Hans Knudsens eneste levende Barn var Sønnen Nicolai Windz, der var 19 Aar gammel, da han blev Arving til denne store Rigdom. Han fik sin Frænde, Assessor i Hofretten Broder Landdorff, til Formynder og Værge. Denne tog Bolig paa Sandagergaard med Familie og nævnes hyppig i Vedel Simonsens Kirkebogsuddrag i Elvedgaards Historie. Han har i denne Tid oftere staaet Fadder til Børn og selv havt Børn til Daaben fra Sandagergaard. 1700 blev Nicolai Windz gift med Margrethe Catharine v. Hoppe, Datter af Viceadmiral Iver Hansen Hoppe, og fik omtrent til samme Tid Titel af Kancelliraad. Sin egen Værge blev han dog ikke, før Broder Landdorff paa Auktionen den 26. Oktober 1701 efter Baronesse Birgitte Holck, sal. Kommandørkapt. Munks, købte dennes

¹⁾ Fyenske Registre, meddelt mig af Hr. Elvius.

²⁾ V. Simonsen, Elvedg. Hist. 2, 29.

³⁾ Trinitatis Kirkes Ligprotokol, meddelt af Hr. Elvius.

Hovedgaard Billesbølle med tilhørende Gods. Dette tiltraadte han strax, og Kancelliraad Windz begyndte da selv at forvalte sin Ejendom, men hans første Skridt i den Retning varslede ikke godt. Han bortforpagtede Sandagergaards Avling til Ridefoged Sten Jørgensen paa Billeshave, der lod Rugen saa og Gjærdsel hugge til Hegnene. Men saa kom Windz i Tanker om, at han havde givet Sten Jørgensen for gode Vilkaar, hvorfor han nægtede at underskrive Kontrakten, da den var bleven overført paa stemplet Papir. Da han alligevel ingen Forpagter kunde faa, der vilde svare saa meget, vilde han tvinge Sten Jørgensen til at staa ved den første Kontrakt, men nu vilde denne ikke og blev ogsaa af Retten frikjendt ved Dom af 3. Marts 1702. Hans øvrige Færd svarede til denne Prøve, og han viser sig i sin Godsstyrelse som letsindig og ødsel, men dog mistroisk og nøjeseende paa Smaating. Godset var betydelig forringet, da han den 5. Maj 1704, som Enken i Skrivelse til Stiftamtmanden udtrykker sig, »meget uformodentlig« afgik ved Døden. Vedel Simonsen fortæller (Elvedg. H. 2, 45), at Arbejdsfolkene ved et Byggeforetagende, han havde i Gang, vare Skyld i hans Død, idet de dannede en Del af Stilladset som en Vippe. Da han efter Sædvane kom op for at se til dem, styrtede han ned og slog sig ihjel. Enken fik Bevilling paa at udsætte Begravelsen 3 Uger over den bestemte Tid, og at Liget maatte blive begravet om Aftenen og henstaa paa Kirkegulvet, medens Parnationen holdtes. Af Skifteprotokollen ses det, at Kancelliraaden fik en Begravelse, der kostede 1000 Rd.

Enken fik Tilladelse til at hensidde i uskiftet Bo og siden holde Samfrændeskifte med sine tre smaa Børn: Margrethe Kirstine, døbt 9. Maj 1701, Hans Frederik, døbt 7. Juli 1702, Johanne, født 10. Juli og døbt 18. Juli 1703. Hun hensad i ugift Stand til 1713, da hun besluttede at indgaa Ægteskab med Major ved det fynske Nationalregiment, Hans Henrik v. Grambow. Han opholdt sig der paa Egnen for at exercere med Folket. Da Skiftet holdtes, ses det, at han var indkvarteret paa Sandagergaard, thi i Skifteprotokollen opregnes Mobilierne i Major Grambows Kammer.

Skiftet viser ellers en mærkelig Tilbagegang fra Hans Knudsens Dage: Det jydsk Gods var borte; Kavslunde Kirke og de 2 Parter af Asperup og Roerslev Kirketiender nævnes heller ikke. I Stedet for gode Obligationer paa 3,995 Rd. var der en Gjæld paa 8,699 Rd. Derhos var Indbo og Besætning meget forringet. Der blev i alt til Deling mellem Enken og hendes 3 Børn 12,834 Rd.

5 Mk. 1 Sk. De to ældste af disse Børn døde vistnok ugifte og ere begravne i Sandager Kirke.¹⁾ Den tredie Johanne Windz, født 10 Juli 1703, blev gift²⁾ med Ernst Frederik Grambow, der d. 13. Marts 1743 blev Oberstløjtnant ved Slesvigske National-Inf. Regiment, d. 31. Marts 1754 karakter. Oberst af Infanteriet, d. 1. November 1755 virkelig Oberst ved Fyenske National-Regiment, og som døde 30. Novbr. 1756. Enken kom da i det Harboeske Enkefruekloster i Kjøbenhavn, hvor hun var Priorinde 1772. Hun skal være død 1783³⁾.

Et Brev fra Biskop Niels Paaske til Kansler Chr. Friis til Kragerup om Lægerne i Bergen.

Meddelt af H. F. Rørdam.

Efterfølgende hidtil utrykte Brev omhandler navnlig den bekjendte Dr. Otto Sperling d. æ., paa hvem Opmærksomheden atter er bleven henledet i den nyeste Tid ved Yngvar Nielsens Biografi af Jens Aagesen Bjelke og ved S. Birket Smiths Fremstilling af »Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie«, i hvilket sidste Skrift der især er gjort rigelig Brug af Sperlings udførlige utrykte Optegnelser om sit Levned⁴⁾.

¹⁾ D. Atlas Tom. VI pg. 610.

²⁾ Meddelelse af Hr. Elvius.

³⁾ V. Simonsen, Elvedg. Hist. 2, 159.

⁴⁾ Original paa Tydsk i det kgl. Bibliothek i Kbhvn (Gl. kgl. Saml. 3094. 4to); et Udtog af samme findes i Thottske Saml. 1968. 4to. Et dansk Udtog med Grams Censur er trykt i Suhms Nye Saml. III, 197—266. Jvfr. Journal for Politik etc. 1794, 1815 og 1816. Tvende Breve om Dr. O. Sperlings Arrest ere af Vedel Simonsen meddelte i Nye D. Mag. III, 30—41. I Konsistoriets Kopibog III, 175 f. findes indført Universitetets Afvisningskjendelse i en Arvesag mellem Dr. Otto Sperling og Peder Rasmussen, Borger i Kjøge. Begge vare gifte med Døtre af Andreas Schwendi, Kannik i Roskilde. Sagen angik Arven efter afd. Bastian Schwendi, Søn af bemeldte Andreas S. — Endelig kan det bemærkes, at den interessante Meddelelse om Digteren And. Chr. Arrebo, som er trykt i mit Skrift om denne Mand (I, 291—2), uden at jeg den Gang kjendte den unavngivne Forfatter, maa være af Dr. Otto Sperling, som i Bergen var truffen sammen med Arrebo hos Biskop Niels Paaske.